

Instytut Europy Środkowo-Wschodniej

Polityka wschodnia Polski

Uwarunkowania
Koncepcje
Realizacja

Redakcja naukowa
Andrzej Gil i Tomasz Kapuśniak

Lublin-Warszawa 2009

V

w republikach bałtyckich. Świadczy o tym częstotliwość wzajemnych spotkań czy zakres wymiany gospodarczej. Podejmowano także inicjatywy, które nie spotykały się ze zrozumieniem strony estońskiej. Można tu wskazać chociażby odmowę przyjęcia od Polski 10 czołgów T-55, wraz z częściami zamiennymi i amunicją, jako przestarzałych, pomimo tego, iż armia estońska nie posiadała wówczas żadnego tego typu sprzętu⁷⁶. Podkreślić jednak należy, iż we wzajemnych relacjach nie występowały konflikty, a przedstawiciele obydwu państw deklarowali dobre wzajemne relacje.

Polityka wschodnia Polski wobec państw bałtyckich, zwłaszcza w pierwszym okresie, nawiązywała niewątpliwie do idei Jerzego Giedroycia, głoszących potrzebę wspierania niepodległości nowych państw i aktywnej obecności na Wschodzie. Przez to ograniczano pośrednio na tym terenie wpływy Rosji. Wszystkie ekipy rządzące utrzymywały dobre kontakty zwłaszcza z Litwą, niemniej w okresie władzy Prawa i Sprawiedliwości oraz prezydentury Lecha Kaczyńskiego republika ta wyraźnie została uznana za jednego z największych polskich sojuszników⁷⁷. Niektórzy analitycy twierdzą jednak, że pomimo wielu starań, deklaracji i wspierania poszczególnych państw, Polska nie ma na nie wpływu, a korzyści z tego zaangażowania są niewielkie⁷⁸. Jednocześnie polska postawa i działanie w momentach kluczowych dla tych państw były wręcz niezastąpione. Dotyczy to zwłaszcza uzyskania niepodległości, wstąpienia do NATO i Unii Europejskiej. Polskie poparcie dla uczestnictwa w procesie integracyjnym było bezwarunkowe i ukierunkowane na lepszą współpracę w ramach jednego organizmu ponadpaństwowego⁷⁹. Wyrażną jest jednak preferencją współdziałania z Litwą, jak również wspieranie jej stanowiska w relacjach z innymi państwami, także którąś z republik bałtyckich⁸⁰. Wręcz symboliczną była wypowiedź z 3 maja 2008 roku prezydenta Lecha Kaczyńskiego, w której stwierdził: „znów mamy do czynienia z sytuacją, w której solidarność Polski i Litwy, Polski i innych narodów bałtyckich [...] jest wielką wartością”. W odpowiedzi marszałek litewskiego Sejmu, Česlovas Juršėnas, powiedział: „historia uczy nas, że zwyciężaliśmy, działając wspólnie”⁸¹. Niewątpliwie dąży się do tego, by relacje Polski z państwami bałtyckimi były partnerstwem strategicznym. Niemniej, na pewno wszystkie możliwości nie są wykorzystywane, a w ramach tej polityki dokonuje się w pewnym stopniu także różnicowania ważności partnerów, co może odbijać się na skuteczności działania.

⁷⁶ Estonia odmawia przyjęcia polskich czołgów, „Nasza Polonia”, nr 4, 2000.

⁷⁷ M. Wojciechowski, *Na Wschód patrz!*, „Gazeta Wyborcza”, 14 marca 2008.

⁷⁸ B. Sienkiewicz, *Pochwała minimalizmu*, „Tygodnik Powszechny”, 24-31 grudnia 2000; M. Wojciechowski, *Twarda polityka wschodnia*, „Gazeta Wyborcza”, 28 marca 2008.

⁷⁹ Szerzej zob. *Nowe pogranicze Europy – Litwa, Lotwa, Estonia*, red. E. Teichmann, Warszawa 2003; *Rozszerzona Unia Europejska i jej wschodni sąsiedzi*, red. E. Teichmann, Warszawa 2005; *Wschodnie pogranicze rozszerzonej Unii europejskiej – czynniki konkurencyjności*, red. E. Teichmann, Warszawa 2006.

⁸⁰ <http://www.gazetawyborcza.pl/1,76842,4953879.html>

⁸¹ (KLUB), *Mocne wejście Głódzia*, „Trybuna”, 5 maja 2008; LIS, PAP, *Święto konstytucji z generałami w tle*, „Gazeta Wyborcza”, 5 maja 2008.

MARCIN KOSIENKOWSKI

Polityka Polski wobec Mołdowy¹

Polska uznała Republikę Mołdowy 27 grudnia 1991 roku, dokładnie cztery miesiące po ogłoszeniu przez nią niepodległości, a stosunki dyplomatyczne zostały nawiązane 14 lipca 1992 roku. Mołdowa odgrywa drugoplanową rolę w polityce wschodniej RP ze względu na to, iż nie sąsiaduje z Polską i dysponuje ograniczonym potencjałem politycznym, gospodarczym, militarnym i demograficznym. Nie oznacza to jednak, że jest przez Warszawę całkowicie ignorowana². Świadczą o tym m.in. regularne i bezpośrednie nawiązania do Mołdowy i/lub jej separatystycznego regionu – Naddniestrza – przez kolejnych ministrów spraw zagranicznych RP w corocznie wygłaszanej przez nich w Sejmie *Informacji Rządu na temat polskiej polityki zagranicznej*³ oraz utrzymywanie kontaktów na najwyższym szczeblu – zarówno na poziomie bilateralnym, jak i na szerszym forum międzynarodowym, na przykład podczas spotkań GUAM, Grupy Wyszehradzkiej, Inicjatywy Środkoeuropejskiej, Forum Ekonomicznego w Krynicy czy w czasie konferencji międzynarodowych⁴. Od początku lat 90. XX

Autor składa podziękowania Jego Ekscelencji Ambasadorowi Rzeczypospolitej Polskiej w Kiszyniowie Panu Krzysztofowi Suprowiczowi za nieocenioną pomoc udzieloną w trakcie pisania niniejszego artykułu.

¹ Por.: V. Dunaeva, *Gdzie jest ta Mołdowa? Polityka wschodnia w polskiej prasie: mit i rzeczywistość (oczami mołdawskiego dziennikarza)*, w: *III sektor w Mołdowie. Przewodnik dla polskich organizacji społecznych*, red. V. Dunaeva, Towarzystwo Demokratyczne Wschód, Warszawa 2006, s. 67-71, <http://www.tdw.org.pl/>, dane z 22 marca 2008.

² *Informacja Rządu na temat polskiej polityki zagranicznej w 2003 roku*, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej”, 2004, s. 18; *Informacja Rządu na temat polskiej polityki zagranicznej w 2004 roku*, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej”, 2005, s. 18; *Informacja Rządu na temat polskiej polityki zagranicznej w 2005 roku*, <http://www.msz.gov.pl/>, dane z 20 marca 2008; *Informacja Rządu na temat polskiej polityki zagranicznej w 2007 roku*, <http://www.msz.gov.pl/>, dane z 20 marca 2008. Zob. też: *Informacja Rządu na temat polskiej polityki zagranicznej w 2006 roku*, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej”, 2007, s. 9-28; *Informacja Ministra Spraw Zagranicznych na temat polityki zagranicznej RP w 2008 roku*, <http://www.msz.gov.pl/>, dane z 9 maja 2008.

³ Prezydent RP A. Kwaśniewski odwiedził Kiszyniów dwukrotnie: w latach 1997 i 2003, a kolejni prezydenci Mołdowy, M. Snegur i P. Lucinschi, złożyli wizytę w Polsce odpowiednio w latach 1994 i 1998; premier Mołdowy V. Tarlev przyjechał do Polski w 2002 roku, natomiast zaplanowana na rok 2007 wizyta premiera J. Kaczyńskiego w Republice Mołdowy nie doszła do skutku; minister spraw zagranicznych Polski A. D. Rotfeld złożył wizytę w Mołdowie w charakterze Przewodniczącego Kom-

wieku Polska realizuje – podobną w treści, choć z biegiem czasu intensyfikowaną – politykę wobec Mołdowy na następujących płaszczyznach: politycznej i społeczno-gospodarczej, odnoszących się do europejskich aspiracji Mołdowy i transformacji ustrojowej tego państwa niezbędnej do ich urzeczywistnienia; bezpieczeństwa, dotyczącej głównie konfliktu wokół Naddniestrza, ale też współpracy Mołdowy z NATO i kwestii energetycznych; społecznej (polonijnej), związanej z zamieszkującymi Mołdowę osobami polskiego pochodzenia; oraz gospodarczej, dotyczącej obecności Polski na rynku mołdawskim⁴.

1. Płaszczyzny polityczna i społeczno-gospodarcza

Płaszczyzny polityczna i społeczno-gospodarcza odnoszą się, po pierwsze, do dążeń Mołdowy do integracji z Unią Europejską – określanych przez władze mołdawskie mianem celu strategicznego, popieranego przez główne partie polityczne i ponad 70% mołdawskiego społeczeństwa, a po drugie, do transformacji ustrojowej, zarówno politycznej, jak i społeczno-gospodarczej, zbliżającej Mołdowę do standardów unijnych. Obydwa procesy wspierane są przez Polskę – w ramach Unii i w działaniach bezpośrednich wobec Republiki Mołdowy.

Jeśli chodzi o UE, to Polska posługuje się środkami dyplomatycznymi, promując aspiracje unijne Mołdowy wewnątrz tej struktury międzynarodowej. A. Kwaśniewski wyrażał gotowość pełnienia przez nasze państwo funkcji adwokata Mołdowy na jej drodze integracji europejskiej, później jednak wycofano się z używania takiego sformułowania, ponieważ władze mołdawskie – jak to określają, choć mając na myśli Rumunię – potrzebują partnerów, a nie adwokatów. Działania Polski są nastawione na stworzenie przez UE realnej perspektywy integracji europejskiej dla Republiki Mołdowy – bez określenia konkretnej daty, po spełnieniu przez to państwo niezbędnych

tetu Ministrów Rady Europy w 2005 roku, a jego mołdawscy odpowiednicy – N. Tăbăcaru i A. Stratan – odwiedzili Polskę odpowiednio w latach 1998 i 2004; z kolei marszałek Senatu RP A. Grzeškowiak odwiedził Kiszyniów w 1999 roku, a przewodnicząca Parlamentu Republiki Mołdowy E. Ostapciuc – Warszawę w 2004 roku. Odbywają się też spotkania na szczeblu ministerialnym, np. w 2007 roku w Mołdowie przebywał z oficjalną wizytą minister spraw wewnętrznych i administracji RP, corocznie zaś mają miejsce konsultacje Ministerstw Spraw Zagranicznych na szczeblu wiceministrów. The Embassy of the Republic of Moldova in the Republic of Poland, *A chronology of the development of Moldovan-Polish relations*, <http://www.moldova.pl/>, dane z 16 marca 2008. Zob. też: W. Ross, *Stosunki dwustronne Polski. Mołdowa*, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej”, 2001, s. 240-242; M. Menkiszak, M. A. Piotrowski, *Polska polityka wschodnia*, w: *Polityka zagraniczna RP 1989-2002*, red. R. Kuźniar, Warszawa 2002, s. 252-253; *Moldawia nie chce żyć w izolacji od świata*, wywiad z prezydentem Mołdowy V. Voroninem, „Nowe Kontrasty”, 2002, nr 6, s. 3; *Krok po kroku*, wywiad z ambasadorem Republiki Mołdowy w Polsce B. Gamurarim, „Sprawy Wschodnie”, 2007, nr 2, <http://www.swpw.org/>, dane z 14 marca 2008. Ambasada RP w Kiszyniowie, *Oficjalna wizyta Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji RP w Republice Mołdowy*, 2 marca 2007, <http://www.kiszyniow.polemb.net/>, dane z 20 marca 2008. *Przedstawiciele MSZ Polski z wizytą w Mołdawii*, „Jutrzenka – Pismo Polaków w Mołdawii”, 2007, nr 8; <http://www.jutrzenka.md/>, dane z 14 marca 2008.

⁴ Zob. W. Ross, *Stosunki dwustronne...*, s. 240-242; M. Menkiszak, M. A. Piotrowski, *Polska polityka wschodnia...*, s. 246, 252-253; *Odpowiedź sekretarza stanu w Ministerstwie Spraw Zagranicznych – z upoważnienia ministra – na zapytanie nr 823 w sprawie realizacji polityki rządu wobec państw Europy Wschodniej*, 21 kwietnia 2006, <http://ks.sejm.gov.pl/>, dane z 14 marca 2008.

warunków – oraz konkretnych programów jej realizacji. Warszawa opowiada się za tym, by Unia wypracowała jedno podejście względem Mołdowy i by jej kontakty z tym państwem były kształtowane bez względu na stosunki UE z Rosją. Deklaruje ponadto włączenie Republiki Mołdowy do obszaru Bałkanów Zachodnich, którego państwa mają perspektywę integracji europejskiej, oraz postuluje większe zaangażowanie się UE w transformację polityczną i społeczno-gospodarczą w Mołdowie. Przykładem konkretnych działań jest włączenie się Polski w prace koncepcyjne nad Planem Działania UE–Mołdowa oraz poparcie utworzenia stanowiska specjalnego przedstawiciela UE ds. Mołdowy i przyznania temu państwu autonomicznych preferencji handlowych (ATP) w handlu z Unią, a także zgłoszenie razem ze Szwecją inicjatywy „Wschodnie Partnerstwo”, zakładającej zacieśnienie współpracy z niektórymi państwami z obszaru Wspólnoty Niepodległych Państw, w tym z Republiką Mołdowy⁵.

Działania Polski bezpośrednio nakierowane na Mołdowę, wspierające jej aspiracje europejskie i transformację, mają charakter dyplomatyczny i mieszany – w postaci okazywanej pomocy zagranicznej.

Po pierwsze, Polska wraz z innymi państwami – np. z forum Grupy Wyszehradzkiej – jak też w kontaktach bilateralnych stale zapewnia o swym poparciu dla europejskich aspiracji Republiki Mołdowy, zachęcając jej władze do kontynuowania reform, zwracając uwagę na opóźnienia w dochodzeniu do standardów zachodnich i proponując niezbędną pomoc⁶. Ponadto przywiązanie stron do zasad demokratycznych zostało zawarte w polsko-mołdawskim traktacie o przyjaźni i współpracy, a konkretnym przy-

⁵ Zob. Kancelaria Prezydenta RP, *Wizyta Prezydenta RP w Republice Mołdowy – dzień pierwszy*, 9 grudnia 1997, <http://www.prezydent.pl/>, dane z 18 marca 2008; A. Cieszkowski, *Polityka rozszerzonej Unii Europejskiej wobec wschodnich sąsiadów – wkład Polski*, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej”, 2004, s. 103-114; Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP (MSZ RP), *Minister SZ Mołdowy Andrei Stratan z wizytą w Polsce*, 20 września 2004, <http://www.ms.gov.pl/>, dane z 15 marca 2008; A. D. Rotfeld, *Wschodnia polityka Unii Europejskiej: wkład Polski*, w: *Unia Europejska i Europa Południowo-Wschodnia*, red. M. Wągrowka, Warszawa 2005, s. 5, <http://www.csm.org.pl/>, dane z 18 marca 2008; *Odpowiedź sekretarza stanu...*; Info-prim, *Jewropiejskije predstavitieli wyrazajut optimizm w tom, cztu kasajetsia uluczszeniija odnoszenij Kiszynieu i Buchariesta*, 29 listopada 2007, za: *Press-obożrenije intierniet-gazietu*, <http://www.press.try.md/>, dane z 15 marca 2008; D. Tusk, *Europe must speak with one voice to Russia*, „Financial Times”, 17 lutego 2008, <http://www.ft.com/>, dane z 15 marca 2008; *Gazeta.pl, Polsko-szwedzkie Wschodnie Partnerstwo*, 23 maja 2008, <http://www.wyborcza.pl/>, dane z 26 maja 2008.

⁶ Zob. *Wypowiedź Pana Ministra Włodzimierza Cimoszewicza dla mołdawskiej telewizji publicznej „Teleradio Moldova”*, 18 lipca 2003, <http://www.ms.gov.pl/>, dane z 14 marca 2008; Kancelaria Prezydenta RP, *Relacja z oficjalnej wizyty prezydenta Rzeczypospolitej Aleksandra Kwaśniewskiego w Republice Mołdowy*, 23 października 2003, <http://www.prezydent.pl/>, dane z 14 marca 2008; *My dołżny skazat' drug drugu pravdu*, wywiad z ambasadorem Polski w Republice Mołdowy P. Marciniakiem, „Jewrijskoje Miestiecčko”, 2004, nr 37, <http://www.dorledor.info/>, dane z 15 marca 2008; N. Prichodko, *Jewropiejskije pierspiektiwu Mołdawii poka tumanny*, „Niezawisimaja Gazietu”, 31 maja 2004, <http://www.ng.ru/>, dane z 15 marca 2008; *Moldowa dołżna stat' Szwejcariej Wostocznoj Jewropy*, wywiad z ambasadorem Polski w Republice Mołdowy K. Suprowiczem, 10 sierpnia 2006, *MOLDPRES*, <http://www.moldpres.md/>, dane z 16 marca 2008; J. Gajewski, *Polityka regionalna Polski*, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej”, 2006, s. 117; Ambasada RP w Kiszyniowie, *Oficjalna wizyta Ministra...*; *Przedstawiciele MSZ Polski...*; *Joint Statement. Meeting of Foreign Affairs of the Visegrad Group Countries and Moldova. 25 October 2007, Czech Republic*, <http://www.ms.gov.pl/>, dane z 19 marca 2008; PAP, *Spotkanie GLIAM – Polska o bezpieczeństwie energetycznym i Kosowie*, 21 lutego 2008, <http://euro.pap.com.pl/>, dane z 19 marca 2008. Ambasada RP w Kiszyniowie, *Przyjęcie z okazji Święta Konstytucji 3 Maja*, 30 kwietnia 2008, <http://www.kiszyniow.polemb.net/>, dane z 10 maja 2008.

kładem wsparcia przemian w Mołdowie jest zawarcie umowy o współpracy w zwalczaniu przestępczości i porozumienia o współpracy w dziedzinie ochrony środowiska i gospodarowania zasobami naturalnymi⁷.

Po drugie, Polska okazuje Mołdowie wydatną pomoc – wielostronną, realizowaną za pośrednictwem instytucji międzynarodowych, głównie UE, ale też np. OECD i Banku Światowego, trójstronną w ramach Programu Polsko-Kanadyjskiej Współpracy Rozwojowej i bilateralną. Pomoc ma charakter rozwojowy, nakierowany na walkę z ubóstwem przez wsparcie rozwoju gospodarczego i dobrobytu, pozarządowy – początkowo przeznaczony do pomocy rozwojowej, a następnie z niej wyodrębniony, polegający na wspieraniu demokracji oraz budowie i umacnianiu społeczeństwa obywatelskiego, a także w razie potrzeby humanitarny⁸. Działania Polski na tym polu stanowią niezmiernie ważne wsparcie dla Mołdowy w związku z nie najlepszą sytuacją w zakresie wolności politycznych i trudną sytuacją społeczno-gospodarczą tego państwa⁹.

⁷ Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Mołdowa o przyjaźni i współpracy, sporządzony w Warszawie dnia 15 listopada 1994 r., Dz.U. 1996, nr 76, poz. 363; Umowa między Rządem Rzeczpospolitej Polskiej a Rządem Republiki Mołdowy o współpracy w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej i innego rodzaju przestępczości, podpisana w Kiszyniowie dnia 22 października 2003 r., Dz.U. 2004 nr 228 poz. 2302; Porozumienie między Ministrem Środowiska RP a Ministerstwem Ekologii, Budownictwa i Rozwoju Terytorialnego Republiki Mołdowy o współpracy w dziedzinie ochrony środowiska i gospodarowania zasobami naturalnymi. Kiszyniów, 22 października 2003 r., <http://www.mos.gov.pl/>, dane z 16 lutego 2008.

⁸ MSZ RP, *Strategia polskiej współpracy na rzecz rozwoju*, Warszawa 2003, <http://www.msz.gov.pl/>, dane z 19 marca 2008; P. Bagiński, *Strategia polskiej współpracy na rzecz rozwoju*, „Rocznik Polityki Zagranicznej”, 2004, s. 127-133; Departament Współpracy Rozwojowej MSZ RP (DWR MSZ RP), *Nowa strategia polskiej pomocy*, <http://www.polskapomoc.gov.pl/>, dane z 19 marca 2008; tamże, *Pomoc rozwojowa*, <http://www.polskapomoc.gov.pl/>, dane z 19 marca 2008; tamże, *Wspieranie demokracji*, <http://www.polskapomoc.gov.pl/>, dane z 19 marca 2008.

⁹ Freedom House w jednym z raportów uznało Mołdowę za częściowo wolne państwo, w innym przyznało jej 4,96 pkt za postęp w przemianach demokratycznych w skali 1-7, przy tym 1 oznacza najniższy postęp demokracji, a 7 – najmniejszy. Freedom House, *Freedom in the World 2007*, <http://www.freedomhouse.org/>, dane z 17 marca 2008; N. Popescu, G. Dura, *Moldova*, w: *Nations in Transit 2007*, Freedom House, Washington 2008, s. 471; <http://www.freedomhouse.org/>, dane z 17 marca 2008. PKB Mołdowy *per capita* równa się 1,903 USD, co jest najniższym wskaźnikiem w Europie. European Bank for Reconstruction and Development (EBRD), *Moldova. EBRD country fact sheet, 2006*, <http://www.ebrd.com/>, dane z 17 marca 2008. 29% populacji Mołdowy żyje poniżej granicy ubóstwa. World Bank, *Moldova: Poverty Update, 2006*, s. 1, <http://www.worldbank.org/>, dane z 17 marca 2008. Ponad 25% ludności aktywnej zawodowo opuściło kraj w poszukiwaniu pracy. Tamże, *Moldova. Country Brief 2007*, <http://www.worldbank.org/>, dane z 17 marca 2008. Mołdowa zajmuje pierwsze miejsce *ex aequo*, jeśli chodzi o udział zagranicznych przekazów pieniężnych w PKB – wskaźnik ten wynosi 36,2%. D. Ratha, S. Mohapatra, K. M. Vijayalakshmi, Z. Xu, *Remittance Trends 2007*, World Bank, s. 3, <http://www.worldbank.org/>, dane z 17 marca 2008. Human Development Index wynosi 0,708, co daje Mołdowie 111 miejsce na 177 w grupie państw o średnim wskaźniku HDI, przy tym im wyższa pozycja, tym jest on gorszy. United Nations Development Programme, *Human Development Report 2007/2008 – Country Fact Sheets – Moldova*, <http://www.undp.org/>, dane z 17 marca 2008. Z kolei na liście państw słabych, niestabilnych Mołdowa zajęła 88 miejsce na 141, przy tym im niższa pozycja, tym państwo jest mniej stabilne, otrzymawszy 6,89 pkt na 10. S. E. Rice, S. Patrick, *Index of State Weakness in the Developing World*, Brookings Institution – Center for Global Development, Washington 2008, s. 13, <http://www.brookings.edu/>, dane z 16 marca 2008. W ostatnim czasie bardzo negatywnie na sytuacji gospodarczej Mołdowy odbiły się sankcje ekonomiczne nałożone przez Rosję, polegające na zakazie wwozu mołdawskiego wina (2006) oraz mięsa i produktów roślinnych (2005), a także podwyżki cen gazu (w 2006 roku cena gazu wzrosła z 80 USD do 160 USD za 1 tys. m³, a od 1 kwietnia 2008 roku wynosi 211 USD za 1 tys. m³ gazu). Sankcje zostały już zniesione, Mołdowa ma jednak nadal problemy z eksportem i odzyskaniem rynku rosyjskiego. Ponadto w lipcu 2007 roku państwo to nawiedziła susza, doprowadzając do kryzysowej sytuacji w rolnictwie

Mołdowa – począwszy od opracowania i pierwszego *Ramowego planu działań pomocowych MSZ* na rok 2004 – jest jednym z priorytetowych państw, do których Polska kieruje swą rozwojową i pozarządową bilateralną pomocą zagraniczną, choć, jak zauważono w badaniu organizacji pozarządowych dotyczącym polskiej pomocy zagranicznej, istnieje bardzo luźny związek pomiędzy listą krajów priorytetowych a listą krajów, które otrzymały największe środki z pomocy dwustronnej¹⁰. W roku 2004 suma przekazanych środków wyniosła 376 tys. PLN, w 2005 – 1,136 mln PLN, a w 2006 – 3,181 mln PLN. W roku 2007 przeznaczono 4 mln PLN, a w 2008 – 4,5 mln PLN¹¹. Wielkość wsparcia ma systematycznie ulegać zwiększeniu w kolejnych latach, osiągając do 2010 roku kwotę 12-15 mln USD rocznie¹². Fundusze te są przeznaczane na wsparcie o charakterze technicznym, a od 2007 roku także na realizację niewielkich projektów w ramach Funduszu Małych Grantów, które mają dawać pozytywne efekty w życiu codziennym społeczności lokalnych.

W roku 2008 za priorytetowe sektory wsparcia uznano: rolnictwo (doradztwo rolne w zakresie wprowadzenia innowacyjności i zwiększenia dywersyfikacji upraw rolnych) i rozwój obszarów wiejskich; wspieranie społeczeństwa obywatelskiego, w szczególności przez rozwój samorządności lokalnej i demokratyzacji mołdawskich mediów; wzmocnienie administracji publicznej, w szczególności w zakresie zarządzania migracjami i przeciwdziałania handlowi ludźmi, oraz szkolenia w zakresie pozyskiwania funduszy z Unii Europejskiej¹³. W roku 2007 zaplanowane środki finansowe zamierzano przeznaczyć na następujące dziedziny: reformy gospodarcze, w tym przede wszystkim rolnictwo, agroturystykę oraz prywatyzację i wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw; reformę administracji publicznej pod kątem integracji europejskiej, zwłaszcza w dziedzinie sądownictwa, państwa prawa i reform w obszarze bezpieczeństwa publicznego (m.in. przez pomoc we wdrażaniu europejskich standardów funkcjonowania policji oraz rozwój współpracy operacyjnej i pozaoperacyjnej); umacnianie samorządności lokalnej oraz wspieranie tworzenia strategii rozwoju regionalnego¹⁴.

oraz destabilizacji bezpieczeństwa żywnościowego kraju. EBRD, *Moldova. EBRD country fact sheet, 2006*; World Bank, *Moldova. Country...*; DWR MSZ, *Polska pomoc 2007. Działania realizowane przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych*, <http://www.polskapomoc.gov.pl/>, dane z 19 marca 2008.

¹⁰ Grupa robocza ds. monitoringu polskiej pomocy zagranicznej Grupy Zagranica, *Polska pomoc rozwojowa. Niezależne badanie przeprowadzone przez organizacje pozarządowe*, Warszawa 2007, s. 17, <http://www.ubostwo.pl/>, dane z 19 marca 2008.

¹¹ MSZ RP, *Polska współpraca na rzecz rozwoju. Raport roczny 2004*, Warszawa 2005, s. 18, 21, <http://www.polskapomoc.gov.pl/>, dane z 19 marca 2008; DWR MSZ RP, *Polska współpraca na rzecz rozwoju. Raport roczny 2005*, Warszawa 2006, s. 16, 37, <http://www.polskapomoc.gov.pl/>, dane z 19 marca 2008; tamże, *Polska współpraca na rzecz rozwoju. Raport roczny 2006*, Warszawa 2007, s. 49, <http://www.polskapomoc.gov.pl/>, dane z 19 marca 2008.

¹² B. Ryszkawska, *Polska-Mołdowa: nowe możliwości dla wzajemności* (sprawozdanie ze spotkania ambasadora RP w Republice Mołdowy K. Suprowicza oraz współpracowników ambasady z przedstawicielami mołdawskich środków masowego przekazu, poświęconego podsumowaniu działalności placówki w sferze politycznej, ekonomicznej, konsularnej i kulturalnej w 2007 roku oraz przedstawiającej perspektywę współpracy RP-RM w 2008 roku, 19 grudnia 2007), 11 stycznia 2008, Centr Monitoringu i Strategicznego Analiza, <http://www.mdn.md/>, dane z 20 marca 2008.

¹³ MSZ RP, *Polski program pomocy zagranicznej udzielanej za pośrednictwem MSZ RP w roku 2008*, Warszawa 2008, s. 10-11, <http://www.polskapomoc.gov.pl/>, dane z 19 marca 2008.

¹⁴ MSZ RP, *Polski program pomocy zagranicznej udzielanej za pośrednictwem MSZ RP w roku 2007*, Warszawa 2007, s. 8, <http://www.polskapomoc.gov.pl/>, dane z 19 marca 2008. Por. P. Bagiń-

Oprócz wsparcia technicznego i wspomagania niewielkich projektów w ramach Funduszu Małych Grantów, Polska przyznaje Mołdowie od 2007 roku pomoc finansową – w tymże roku była to pomoc w postaci kredytu wiążanego w wysokości 15 mln USD, przeznaczonego na sfinansowanie projektów w dziedzinie poprawy ochrony środowiska oraz systemu zaopatrzenia w wodę pitną, a w roku 2008 ma ona charakter bezzwrotnej pomocy w kwocie 2,2 mln USD na rozwój infrastruktury¹⁵.

Dodatkowo w 2007 roku Polska udzieliła doraźnie Republice Mołdowy pomocy humanitarnej w związku z suszą, jaka nawiedziła to państwo. Przekazała kwotę 1 mln PLN, co stanowiło największą sumę przeznaczoną w tymże roku dla ofiar klęsk żywiołowych¹⁶.

Wydaje się, że w kategoriach wsparcia Mołdowy można byłoby traktować zwiększenie importu wina mołdawskiego do najwyższego poziomu wśród państw Unii Europejskiej (w okresie od stycznia do października 2007 roku wartość importu wyniosła 4,4 mln USD)¹⁷.

We wspieraniu politycznych i społeczno-gospodarczych przeobrażeń Mołdowy Polska przywiązuje dużą wagę do sytuacji Terytorium Autonomicznego Gagauzja. Stanowi on jeden z najbardziej zacofanych obszarów Republiki Mołdowy, a jego autonomia jest ograniczana przez władze centralne. Działania Polski polegają, z jednej strony, na zacieśnianiu więzi gospodarczych z tym regionem i na realizacji projektów rozwojowych w ramach Funduszu Małych Grantów (zaopatrzenie w wodę i gazyfikacja), z drugiej zaś, na wspólnym występowaniu z partnerami z Unii Europejskiej do władz centralnych o poszanowanie autonomii Gagauzji w ramach unitarnej Mołdowy¹⁸. Główny powód ukierunkowania działań Polski na ten region wiąże się z tym, iż jego właściwie funkcjonująca autonomia jest szczególnie istotna w kontekście uregulowania konfliktu naddniestrzańskiego. Może bowiem stanowić przykład przy określaniu statusu Naddniestrza w ramach zjednoczonego państwa. Jednak fasadowość szczególnego statusu prawnego Terytorium Autonomicznego Gagauzja stanowi dla samowładznej Naddniestrzańskiej Republiki Mołdawskiej mocny argument przeciw wejściu w skład unitarnej Mołdowy na prawach autonomii czy ewentualnie podmiotu federacji¹⁹.

ski, *Strategia polskiej współpracy*, s. 127-133; MSZ RP, *Ramowy plan działań pomocowych MSZ na rok 2005*, <http://www.msz.gov.pl/>, dane z 14 marca 2008; tamże, *Informacja publiczna nt. kierunków i priorytetów polskiej pomocy zagranicznej i współpracy rozwojowej w 2006 r.*, Warszawa 2006, s. 8, <http://www.polskapomoc.gov.pl/>, dane z 19 marca 2008; B. Ryszkańska, *Polsza-Mołdowa...*

¹⁵ *Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Mołdowy o udzieleniu kredytu w ramach pomocy wiążanej, podpisana w Kiszyniowie dnia 4 czerwca 2007 r.*, M.P. 2007, nr 80, poz. 853; W. Aleksiejew, *Polsza przedstawił Mołdawii 2,2 mln. dolarów na rozwinięcie infrastruktury*, 30 marca 2008, Nowyj Rieion 2, <http://www.nr2.ru/>, dane z 30 kwietnia 2008.

¹⁶ MSZ RP, *Materiał informacyjny w związku z uroczystym wręczeniem czeku w dniu 22 października 2007 r. Ambasadorowi R. Mołdowy Panu B. Gamurari tytułem pomocy humanitarnej dla Mołdowy*, <http://www.msz.gov.pl/>, dane z 19 marca 2008.

¹⁷ „Adept (Association for Participatory Democracy) e-journal”, 2007, nr 109, <http://www.adept.md/>, dane z 18 marca 2008; „Adept e-journal”, 2007, nr 108, <http://www.adept.md/>, dane z 18 marca 2008.

¹⁸ *Polskaja dielegacja posietila Komrat*, „Kommiersant Plus”, 2007, nr 10, <http://www.km.press.md/>, dane z 15 marca 2008; Nowyj Rieion 2, *Posly zapadnych stran triebujut prowadienija swobodnych wyborow w Gagauzii*, 28 listopada 2006, <http://www.nr2.ru/>, dane z 15 marca 2008; S. Baj: *żyzn' w tiomnych kraskach*, „Jedinaja Gagauzija”, 2007, nr 36, <http://www.edingagauz.com/>, dane z 15 marca 2008.

¹⁹ M. Kosienkowski, *Geneza, status i funkcjonowanie Terytorium Autonomicznego Gagauzja*, „Stosunki Międzynarodowe – International Relations”, 2007, nr 3-4, s. 207-219.

2. Płaszczyzna bezpieczeństwa

Płaszczyzna bezpieczeństwa odnosi się głównie do konfliktu wokół Naddniestrza, w kontekście powyższych rozważań przyczyniającego się do złej sytuacji gospodarczej i problemów z transformacją ustrojową Mołdowy²⁰. Jednak ambasador RP w Kiszyniowie K. Suprowicz za błędną uznaje opinię, iż konflikt stanowi przeszkodę na drodze integracji europejskiej tego państwa. Zdaniem polskiego przedstawiciela sytuacja wygląda zupełnie inaczej – problem naddniestrzański pełni bowiem funkcję katalizatora procesu integracyjnego, dzięki niemu społeczność międzynarodowa zainteresowała się Mołdową, o czym świadczy istotne wzmocnienie współpracy UE z tym państwem²¹.

Polska podejmuje działania o charakterze dyplomatycznym na rzecz pokojowego rozwiązywania problemu naddniestrzańskiego w ramach niezmiennie popieranego formatu „5+2” (Mołdowa, Naddniestrze, OBWE, Rosja, Ukraina oraz UE i USA w charakterze obserwatorów) przy poszanowaniu integralności terytorialnej Republiki Mołdowy. Czyni to, po pierwsze, w ramach struktur wielostronnych, np. OBWE, Rady Europy, Grupy Wyszehradzkiej czy Unii Europejskiej, traktowanej jako główna siła zdolna do realnego wpływu na uregulowanie konfliktu wokół Naddniestrza, a po drugie, w relacjach bilateralnych, głównie z Mołdową i Ukrainą.

W przypadku struktur wielostronnych Polska generalnie opowiada się za większym zaangażowaniem Zachodu – nie tylko politycznym, ale też gospodarczym – w rozwiązanie konfliktu, co próbowała realizować m.in. podczas swego przewodnictwa w OBWE i Radzie Europy. Polska opowiada się za wycofaniem przez Rosję jej wojsk, uzbrojenia i amunicji z Naddniestrza, zgodnie ze zobowiązaniami stambulskimi z 1999 roku, za zmianą formatu misji pokojowej w tym regionie, w skład której wchodziły naddniestrzańskie, mołdawskie i rosyjskie oddziały wojskowe, na międzynarodową misję cywilnych obserwatorów, a także za kontynuowaniem współpracy politycznej na forum UE podczas realizacji Granicznej Misji Wspomagającej Unii Europejskiej w Mołdowie i Ukrainie (EU BAM). Warte podkreślenia jest to, że Polacy stanowią w jej ramach najliczniejszy kontyngent, pełniąc również funkcje kierownicze – szefa oddziału terenowego w Kiszyniowie i szefa ds. operacyjnych. Warszawa wspierała także utworzenie stanowiska specjalnego przedstawiciela UE ds. Mołdowy, którego głównym zadaniem jest zaangażowanie w rozwiązanie konfliktu. Co ważne, jego uregulowaniu, zdaniem Warszawy, sprzyjałyby integracja europejska i związana z nią transformacja ustrojowa prawobrzeżnej Mołdowy. Demokratyzacja i modernizacja czyniłyby ją bowiem atrakcyjniejszą dla Naddniestrza²².

²⁰ Zob. np. A. Gudim, V. Kutirkin, A. Muravski, G. Selari, *Research Paper on Transnistria*, Center for Strategic Studies and Reforms, Chisinau-Tiraspol 2003, <http://www.cisr-md.org/>, dane z 20 lipca 2006.

²¹ *Mołdowa dotżna stat' Szwiecarijej...*

²² MSZ RP, *Minister Adam Daniel Rotfeld przebywał w charakterze Przewodniczącego Komitetu Ministrów Rady Europy w Republice Mołdowy*, 31 marca 2005, <http://www.msz.gov.pl/>, dane z 14 marca 2008; tamże, *Informacja dot. przeprowadzonego w dniu 17.09.2006 r. „referendum” w Naddniestrzu (Republika Mołdowy)*, 21 września 2006, <http://www.msz.gov.pl/>, dane z 14 marca 2008; tamże, *Komunikat ws. XIV Sesji Rady Ministerialnej OBWE w Brukseli*, 8 grudnia 2006, <http://www.msz.gov.pl/>, dane z 14 marca 2008; *Joint Statement. Meeting of...*; Kancelaria Prezydenta RP, *Rozmowa*

Problem naddniestrzański jest stałym elementem oficjalnych rozmów prowadzonych między przedstawicielami Polski i Mołdowy oraz w trakcie dwustronnych spotkań roboczych, głównie konsultacji. Warszawa niezmiennie potwierdza integralność terytorialną tego państwa i wyraża gotowość udzielenia wsparcia w rozstrzygnięciu konfliktu na drodze pokojowej. Ponadto przywiązanie do zasad poszanowania suwerenności, nienaruszalności granic, integralności terytorialnej oraz nieingerencji w sprawy wewnętrzne zostało wyrażone w polsko-mołdawskim traktacie o przyjaźni i współpracy²³.

Kwestia konfliktu naddniestrzańskiego jest poruszana przez Polskę również w relacjach z Ukrainą – jedynym sąsiadem Naddniestrza (oprócz wewnętrznej granicy z prawobrzeżną Mołdową), pełniącą funkcję pośrednika i gwaranta w procesie negocjacji w formacie „5+2”, które mają doprowadzić do uregulowania problemu naddniestrzańskiego. Bez konstruktywnej postawy Ukrainy wydaje się to mało prawdopodobne. Ważnym krokiem w tym kierunku, popieranym przez Warszawę, było wprowadzenie przez Ukrainę i Mołdowę od 3 marca 2006 roku nowego reżimu odpraw celnych na naddniestrzańskiej części granicy mołdawsko-ukraińskiej²⁴.

Na uwagę zasługują plany realizacji w Naddniestrzu projektów w ramach Funduszu Małych Grantów. Pierwszy zakładał ogrzanie szkoły w Raszkowie, nie doszedł jednak do skutku z winy władz naddniestrzańskich. Uczestnictwo w ewentualnych kolejnych projektach zaproponowano przedsiębiorstwom naddniestrzańskim za pośrednictwem tamtejszej Izby Handlowo-Przemysłowej, co prawdopodobnie zwiększyłoby szansę na ich wykonanie. Byłby to polski wkład – wpisujący się w działania Unii Europejskiej – w modernizację regionu, budowanie wśród jego mieszkańców pozytywnego wizerunku Zachodu i zacieśnianie współpracy ekonomicznej z państwami zachodnimi, co sprzyjałoby reintegracji Mołdowy²⁵.

Shanując wybór Mołdowy dotyczący jej neutralności, Polska opowiada się za podtrzymaniem i zacieśnianiem współpracy tego państwa z Sojuszem Północnoatlantyckim, traktując to jako czynnik przyczyniający się do stabilizacji i demokratyzacji regionu. Kooperacja odbywa się głównie w ramach programu Partnerstwo dla Pokoju. Rozpoczęto ją w pierwszej połowie lat 90. XX wieku, a intensyfikacja działań nastąpiła od końca 2003 roku, kiedy Mołdowa przeorientowała swą politykę zagraniczną

(Podsekretarza Stanu w Kancelarii Prezydenta RP ze Specjalnym Przedstawicielem UE ds. Mołdowy) o sytuacji na obszarze Naddniestrza, 3 października 2006, <http://www.prezydent.pl/>, dane z 16 marca 2008; Odpowiedź sekretarza stanu...; A. Andruczuk, *Informacja ws. Misji Szkoleniowo-Doradczej Unii Europejskiej na granicy Mołdowy i Ukrainy (EUBAM)*, „Wiadomości Celné”, 2006, nr 8, s. 19-20, <http://mofnet.gov.pl/>, dane z 20 marca 2008.

²³ *Traktat...*; Kancelaria Prezydenta RP, *Relacja z oficjalnej wizyty prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej...*; MSZ RP, *Minister SZ Mołdowy...*; Infotag, *Polsza gotowa pomoc' Mołdowie w rozrzeszeniu prydniestrowskiego konfliktu*, 29 kwietnia 2005, <http://www.infotag.md/>, dane z 15 marca 2008; I. Burzum, *Mołdowa i Polska obsudili woprosy regionalnoj biezopastosti*, 23 czerwca 2006, <http://www.salut.md/>, dane z 25 czerwca 2006.

²⁴ MSZ RP, *Komunikat dot. rozmów Ministra Spraw Zagranicznych Pana Radosława Sikorskiego z Ministrem Spraw Zagranicznych Ukrainy Wołodymyrem Ohryzka*, 30 stycznia 2008, <http://www.msz.gov.pl/>, dane z 21 marca 2008.

²⁵ O. Kurylewa, *Polsza prwileczet prydniestrowskije priedprijatija k programmie malych grantow*, 20 maja 2008, Nowyj Riegiun 2, <http://www.nr2.ru/>, dane z 21 maja 2008; S. Bulpic, *Stratigija Jewrosojuzu w Prydniestrowje dajet opriedielonnyje rezultaty*, 26 maja 2008, Nowyj Riegiun 2, <http://www.nr2.ru/>, dane z 26 maja 2008.

z kierunku rosyjskiego na zachodni. Wyrazem nowej jakości w stosunkach natowsko-mołdawskich było wypracowanie Indywidualnego Planu Działań Partnerstwa NATO – Republika Mołdowy (IPAP), który wszedł w życie 25 sierpnia 2006 roku. Począwszy od drugiej połowy tegoż roku, współpraca zaczęła jednak ulegać osłabieniu jako część normalizacji stosunków Rosji z Mołdową. Ze strony polskiej do wzmocnienia kooperacji natowsko-mołdawskiej mogą przyczynić się działania *attaché* obrony – stanowisko to planuje się powołać w Kiszyniowie²⁶.

Kolejną istotną kwestię omawianej płaszczyzny stanowi zagadnienie bezpieczeństwa energetycznego Mołdowy. Obecnie państwo to jest całkowicie uzależnione od dostaw gazu z Rosji. Polsce zależy na podniesieniu poziomu bezpieczeństwa energetycznego Republiki Mołdowy, traktuje je bowiem w kategoriach szerszych, regionalnych. Szansą na realizację tego byłoby popierane przez Polskę podłączenie Mołdowy do planowanego gazociągu Nabucco, który ma biec znad regionu Morza Kaspijskiego do Europy, stanowiąc alternatywę dla rosyjskich dostaw.

3. Płaszczyzna społeczna (polonijna)

Płaszczyzna społeczna dotyczy osób pochodzenia polskiego w Mołdowie – ich liczba jest szacowana przez Ambasadę RP w Kiszyniowie na 4-5 tys., natomiast, według spisu powszechnego, w 2004 roku prawobrzeżną część tego państwa zamieszkiwało 2383 Polaków (0,07% ludności)²⁷. Generalnie działania Polski na omawianej płaszczyźnie polegają na realizacji celów strategicznych polityki polonijnej, nakreślonych w *Rządowym programie współpracy z Polonią i Polakami za granicą* z 2007 roku, do których należą: ochrona wynikających z prawa międzynarodowego i umów dwustronnych praw przysługujących polskim mniejszościom narodowym; utrzymanie polskości za granicą, m.in. przez wspieranie procesów służących wzmocnianiu środowisk polskich, podnoszenie ich prestiżu, wspieranie edukacji i kultury; zachowanie polskiego dziedzictwa narodowego za granicą; utworzenie polskiego lobby oraz promocja Polski za granicą²⁸. Praktycznie te same cele przyświecają Senatowi RP – głównemu opiekunowi Polonii²⁹.

²⁶ Kancelaria Prezydenta RP, *Wizyta Prezydenta RP w Republice Mołdowy...*; Kancelaria Prezydenta RP, *Relacja z oficjalnej wizyty prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej...*

²⁷ National Bureau of Statistics of the Republic of Moldova, *Population Census 2004*, <http://www.statistica.md/>, dane z 16 marca 2008. Por. *Wystupienije Priezidenta Rieszpubliki Mołdowa Władimira Woronina pieried priedstawitelami polskoj obszcziny po sluczaju wstreczi z Priezidentom Rieszpubliki Polska Aleksandrom Kwaśniewskim (Kiszynu, 23 oktiabria 2003 g.)*, 23 października 2003, <http://www.prezidente.md/>, dane z 16 marca 2008; *Polak potrafi...*, s. 4.

²⁸ Rada Ministrów RP, *Rządowy program współpracy z Polonią i Polakami za granicą*, Warszawa 2007, s. 5, 83, <http://www.msz.gov.pl/>, dane z 21 marca 2008. Zob. też: tamże, *Cele i priorytety polityki rządu wobec Polonii, Emigracji i Polaków za granicą*, Warszawa 1991, <http://www.kprm.gov.pl/>, dane z 21 marca 2008; tamże, *Rządowy program współpracy z Polonią i Polakami za granicą*, Warszawa 2002, <http://www.msz.gov.pl/>, dane z 21 marca 2008; *Międzyresortowy Zespół ds. Polonii i Polaków za Granicą, Raport. Polityka państwa polskiego wobec Polonii i Polaków za granicą 1989-2005*, Warszawa 2007; *Odpowiedź sekretarza stanu...*

²⁹ Zob. *Uchwała nr 401 Prezydium Senatu z dnia 14 września 2007 r. w sprawie określenia kierunków działań oraz priorytetów finansowania zadań zleconych w zakresie opieki nad Polonią i Polakami za granicą w 2008 roku*, <http://www.senat.gov.pl/>, dane z 12 marca 2008.

Pomoc jest ważna ze względu na trudną sytuację ekonomiczną w Mołdowie, słabą znajomość języka polskiego (bierna, według polskiej placówki, wynosi 5-10%, czynna 1-4%, przy tym odsetek ten spada), a wcześniej ze względu na to, iż sieć polskich organizacji została zniszczona, kiedy omawiany obszar wchodził w skład ZSRR. Przy tym sytuacja osób pochodzenia polskiego jest trudniejsza w separatystycznym Naddniestrzu³⁰.

Polska realizuje swą politykę wobec Mołdowy na płaszczyźnie społecznej (polonijnej) przy użyciu środków dyplomatycznych, a także społeczno-kulturalnych i ekonomicznych, którymi posługują się – nie tylko administracja państwowa, ale też organizacje finansowane przez Senat RP, głównie pozarządowe Stowarzyszenie „Wspólnota Polska” i Fundacja „Semper Polonia” oraz rządowa Fundacja „Pomoc Polakom na Wschodzie”.

Jeśli chodzi o instrumenty dyplomatyczne, to ogólnie zapisy na rzecz polityki polonijnej znalazły się w polsko-mołdawskim traktacie o przyjaźni i współpracy, a bardziej konkretne w umowie o współpracy kulturalnej i naukowej oraz w programie wykonawczym w dziedzinie kultury, edukacji i nauki na lata 2006-2008³¹. Ponadto Polska monitoruje sytuację osób polskiego pochodzenia w Mołdowie, kwestia Polonii jest stałym tematem podczas kontaktów polsko-mołdawskich, a w czasie wizyt w Mołdowie polscy przedstawiciele zawsze spotykają się z mieszkańcami tego państwa, mającymi polskie pochodzenie.

Działania społeczno-kulturalne i ekonomiczne administracji państwowej zostaną przedstawione na przykładzie Ambasady RP w Kiszyniowie – ważną rolę odgrywa tu jej wydział konsularny (jesienią 2007 roku przekształcony w konsulat) – wspomaganej często przez Instytut Polski w Bukareszcie. Placówka dąży docelowo do utworzenia jednolitej struktury organizacyjnej Polonii, a doraźnie próbuje ją zjednoczyć wokół ważnych, konkretnych zadań. Ponadto ambasada podejmuje starania na rzecz utrzymania od władz Kiszyniowa budynku na potrzeby Domu Polskiego. W roku 2007 placówka zorganizowała, współuczestniczyła w organizacji lub koordynowała ponad 50 „polskich” przedsięwzięć kulturalnych, w tym: otwarcie Biblioteki im. Adama Mickiewicza w Kiszyniowie, VII edycja Festiwalu *Polska Wiosna w Mołdowie*, II edycja *Festiwalu Filmu Polskiego*, wystawa *Obraz Kobiety* w Kiszyniowie i Komracie, festiwal polskiej pieśni w filharmonii w Kiszyniowie, koncert polskich kołęd w Bielcach, konkurs dla mołdawskich dziennikarzy *Polski ślad w Mołdowie*, V edycja Szkoły letniej języka i kultury polskiej, wizyta plenerowa polskich malarzy w Mołdowie itd. Dodatkowo ambasada wspiera funkcjonowanie struktur polonijnych, zakupuje dla nich podręczniki i wyposażenie oraz udziela pomocy osobom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej itd.³²

³⁰ *Polak potrafi w Mołdowie*, wywiad z ambasadorem Polski w Republice Mołdowy P. Marciniakiem, „gazeta.ngo.pl. Pismo organizacji pozarządowych”, 2005, nr 1, s. 4-5, <http://www.ngo.pl/>, dane z 21 marca 2008.

³¹ *Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Mołdowa o współpracy kulturalnej i naukowej, sporządzona w Kiszyniowie dnia 10 grudnia 1997 r.*, Dz.U. 1999, nr 39, poz. 381; *Program Wykonawczy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Mołdowy w dziedzinie kultury, edukacji i nauki na lata 2006-2008, podpisany w Kiszyniowie dnia 14 czerwca 2006 r.*, Dz.U. 2007, nr 117, poz. 810.

³² B. Ryszańska, *Polska-Mołdowa... Więcej informacji w internetowej wersji „Jutrzenki – Pisma Polaków w Mołdawii”*, <http://www.jutrzenka.md/>. Zob. też: *Polak potrafi...*, s. 4-5.

Natomiast Stowarzyszenie „Wspólnota Polska” w 2006 roku m.in.: sfinansowało remont Biblioteki Polskiej w Kiszyniowie, przeznaczając środki w wysokości 53 476 PLN, oraz doprowadzenie gazu do budynku Domu Polskiego w Bielcach na kwotę 28 877 PLN, dofinansowało dziewięć organizacji polonijnych działających w Mołdowie, a także VI Festiwal *Polska Wiosna w Mołdawii*, zorganizowało kilka kursów języka polskiego, pobyty edukacyjne w Polsce dla 40 uczniów polonijnych, wycieczki do Polski o programie religijno-patriotycznym dla starszych i ubogich, przeprowadziło akcję dożywiania dzieci w najbiedniejszych środowiskach polskich, udzieliło pomocy charytatywnej³³. Fundacja „Semper Polonia” w 2007 roku m.in. realizowała program „Szansa dla maturzystów”, dla młodzieży polskiego pochodzenia, która kończy szkołę średnią i pragnie kontynuować naukę na studiach wyższych w Mołdowie, a także stanowiące jego uzupełnienie kursy „Wyrównać szansę”, w których uczestniczyło 25 uczniów z terenów wiejskich i z mniejszych miasteczek, w tymże roku wyjątkowo zwolnionych z opłat. W ramach programu stypendialnego przedstawicielom Polonii studiującym w Mołdowie w semestrze letnim 2006/2007 przyznano 17 stypendiów, a w zimowym 2007/2008 – 18. Fundacja wsparła także działalność kiszyniowskiego Klubu Stypendystów oraz zorganizowała przedsięwzięcia nakierowane na młodych ludzi, np. warsztaty wolontariatu, warsztaty historyczne, szkołę liderów, kurs „Pierwsza Praca”, rajd odkrywców, konkurs „Ocalmy od zapomnienia” itp.³⁴ Fundacja „Pomoc Polakom na Wschodzie” m.in. finansuje „Jutrzenkę – Pismo Polaków w Mołdawii”, a także audycję radiową „Polska Fała”³⁵.

Na pomocy zagranicznej okazywanej Mołdowie przez Polskę korzysta również Polonia. Szczególnie dotyczy to dwóch projektów realizowanych w ramach Funduszu Małych Grantów za pośrednictwem diecezji rzymskokatolickiej. Pierwszy, polegający na utworzeniu centrum doskonalenia zawodowego, wykonano w Kiszyniowie, drugi – w Naddniestrzu; ten jednak, jak wspomniano, nie doszedł do skutku³⁶.

K. Jurczak konstatuje, iż „można [...] uznać, że będące już faktem odrodzenie polskości w dzisiejszej Mołdawii jest swoistym historycznym cudem [...] Społeczność polska [...] jest dzisiaj jedną z najaktywniej działających i rozwijających się zbiorowości na Wschodzie. Osiągnięty sukces jest wypadkową ich woli działania i determinacji oraz skutecznych działań pomocowych podejmowanych m.in. przez polską dyplomację, Senat RP, Stowarzyszenie „Wspólnota Polska” i wiele innych organizacji pozarządowych. Gwarantem powodzenia wielu inicjatyw jest [...] polski kościół katolicki [...]”. Dalej pisze, iż „dobiega końca pionierski okres odbudowy struktur organizacyjnych i tworzenia podstaw dla działalności polonijnej; równocześnie nadchodzi czas przewartościowania programów dotychczas realizowanych. Wydaje się, iż nie sposób dłużej sprowadzać problemu edukacji młodego pokolenia wyłącznie do kwe-

³³ *Sprawozdanie z działalności statutowej Stowarzyszenia „Wspólnota Polska” za rok 2006*, <http://www.wspolnota-polska.org.pl/>, dane z 19 marca 2008.

³⁴ *Sprawozdanie z działalności Fundacji SEMPER POLONIA w 2007 r.*, <http://www.semperpolonia.pl/>, dane z 27 kwietnia 2008.

³⁵ Dom Polski w Mołdawii, *Oferta*, <http://www.dompolski.bigduo.pl/>, dane z 20 marca 2008.

³⁶ Ministry of Foreign Affairs and European Integration of the Republic of Moldova, *Mrs. Eugenia Kistruga had a meeting with Mr. Krzysztof Suprowicz, Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of the Republic of Poland to the Republic of Moldova*, 12 listopada 2007, <http://www.mfa.md/>, dane z 21 marca 2008.

stii nauczania języka polskiego, a w działalności kulturalnej dostrzegać jedynie aspekt narodowo-patriotyczny. Bez dobrze wykształconej i nowocześnie myślącej młodzieży oraz bez aktywności kulturalnej nastawionej na tworzenie, a nie tylko na odtwarzanie, społeczność polska w Republice Mołdowy stanie się skansenem, a następnie zniknie [...]". Główny ciężar przeobrażeń ma – zdaniem K. Jurczaka – spoczywać na Polonii, zapewne przy wsparciu Macierzy³⁷.

4. Płaszczyzna gospodarcza

Płaszczyzna gospodarcza odnosi się do rosnącej obecności polskich towarów i kapitału inwestycyjnego na rynku mołdawskim. W celu jej dalszego zwiększenia Polska posługuje się środkami nakreślonymi w dokumencie rządowym *Założenia polityki handlowej wobec rynków wschodnich na lata 2003-2004*³⁸. Poniżej zostaną przedstawione działania – o charakterze dyplomatycznym, gospodarczym i związane z pomocą zagraniczną oraz Polonią – konkretnie nakierowane na Mołdowę.

Do dyplomatycznych działań proeksportowych i proinwestycyjnych należą zawarte z Mołdową umowy rządowe: zawierający ogólne zapisy traktat o przyjaźni i współpracy oraz umowy o wzajemnej ochronie i wspieraniu inwestycji, unikaniu podwójnego opodatkowania, o międzynarodowych przewozach drogowych, współpracy i wzajemnej pomocy w sprawach celnych i współpracy gospodarczej, a także porozumienia o współpracy międzyregionalnej oraz o współpracy gospodarczej i naukowo-technicznej w dziedzinie rolnictwa i gospodarki żywnościowej³⁹.

Jeśli chodzi o środki gospodarcze, to obecność polskich firm na rynku mołdawskim ma zwiększyć wspomniany kredyt w wysokości 15 mln USD, przyznany Mołdo-

³⁷ K. Jurczak, *Przedmowa*, w: *Polacy w Mołdawii*, Wspólnota Polska, <http://www.wspolnota-polska.org.pl/>, dane z 19 marca 2008. Zob. też: *My dolżny skazat...*

³⁸ Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, *Założenia polityki handlowej wobec rynków wschodnich na lata 2003-2004. Program odzyskania rynków wschodnich*, Warszawa 2003. Zob. też: Organizacja Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju Przemysłowego (UNIDO), *Mołdowa. Przewodnik dla przedsiębiorców*, patronat Ministerstwa Gospodarki RP, wyd. IV rozszerzone, Warszawa 2006, s. 141-160.

³⁹ *Traktat... Umowa między Rzeczypospolitą Polską a Republiką Mołdowa o wzajemnym popieraniu i ochronie inwestycji, sporządzona w Warszawie dnia 16 listopada 1994 r.*, Dz.U. 1995, nr 118, poz. 568; *Konwencja między Rzeczypospolitą Polską a Republiką Mołdowa w sprawie unikania podwójnego opodatkowania i zapobiegania uchylaniu się od opodatkowania w zakresie podatków od dochodu i majątku, sporządzona w Warszawie dnia 16 listopada 1994 r.*, Dz.U. 1996 nr 38 poz. 166; *Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Mołdowy o międzynarodowych przewozach drogowych, sporządzona w Kiszyniowie dnia 10 grudnia 1997 r.*, M.P. 2001, nr 46, poz. 757; *Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Mołdowy o współpracy i wzajemnej pomocy w sprawach celnych, podpisana w Warszawie dnia 18 września 2002 r.*, Dz.U. 2004, nr 248, poz. 2488; *Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Mołdowy o współpracy gospodarczej, podpisana w Krynicy dnia 7 września 2006 r.*, M.P. 2007, nr 56, poz. 629; *Porozumienie między Rządem RP a Rządem Republiki Mołdowy o współpracy międzyregionalnej. Kiszyniów, 27 października 1998*, <http://www.kprm.gov.pl/>, dane z 15 marca 2008; *Porozumienie między Ministrem Rolnictwa i Rozwoju Wsi Rzeczypospolitej Polskiej a Ministrem Rolnictwa i Przemysłu Spożywczego Republiki Mołdowy o współpracy gospodarczej i naukowo-technicznej w dziedzinie rolnictwa i gospodarki żywnościowej. Warszawa, 18 września 2002 r.*, <http://www.kprm.gov.pl/>, dane z 15 marca 2008.

wie przez Polskę. Poza tym ułatwane są kontakty gospodarcze – w tym celu utworzono Polsko-Mołdawską Komisję ds. Współpracy Gospodarczej, zapewniającą wsparcie i monitoring współpracy, organizowane jest Mołdawsko-Polskie Forum Ekonomiczne, a w 2005 roku w Kiszyniowie miała miejsce I Polska Wystawa Narodowa POLEX-PORT⁴⁰. Wydano również przewodnik po Mołdowie dla przedsiębiorców⁴¹.

Ponadto możliwości importowe Republiki Mołdowy i zacieśnianie kontaktów gospodarczych ma polepszyć pomoc zagraniczna udzielana przez Polskę. Warszawa zakłada również współdziałanie i pośrednictwo Polonii z Mołdowy w polsko-mołdawskiej współpracy gospodarczej⁴².

Na uwagę zasługuje zacieśnianie kontaktów ekonomicznych z Naddniestrzem, przy aktywnym wsparciu Ambasady RP w Kiszyniowie. Wyrazem tego są plany powołania dwustronnej rady biznesu oraz udziału przedsiębiorstw naddniestrzańskich w Forum Ekonomicznym w Krynicy⁴³.

Jeśli chodzi o efekty polskiej polityki na płaszczyźnie gospodarczej, to są one pozytywne – eksport do całej Mołdowy wykazuje stałą tendencję rosnącą. W roku 2002 wyniósł 53,2 mln EUR (saldo 48,8 mln EUR), w 2003 – 70,6 mln EUR (saldo 67 mln EUR), w 2004 – 75 mln EUR (saldo 56,3 mln EUR), w 2005 – 89 mln EUR (saldo 64 mln EUR), w 2006 – 110,8 mln EUR (saldo 79,2 mln EUR), a – według wstępnych danych – w 2007 – 127,1 mln EUR (saldo 38,1 mln EUR)⁴⁴. Natomiast obecność kapitału polskiego w Republice Mołdowy jest mało znacząca, w 2007 roku jego wielkość szacuje się na 400 tys. USD⁴⁵. Przyczyny tej sytuacji są następujące: niestabilność i brak przejrzystości przepisów prawnych oraz warunków prowadzenia działalności gospodarczej, niska konkurencyjność, słabo rozwinięta infrastruktura, niewydolność systemu bankowego itp.

Polska, jak wynika z treści artykułu, nie ignoruje Mołdowy w swej polityce wschodniej, przywiązuje jednak – jak się wydaje – niewystarczającą uwagę do tego państwa. Celowa byłaby intensyfikacja polityki wobec Republiki Mołdowy, ze szczególnym na-

⁴⁰ Infotag, *My dolżny skazat...; Polska w pierwszej drodze w Mołdowie nacyonalnuju wystawku*, 25 stycznia 2005, <http://www.infotag.md/>, dane z 15 marca 2008; Z. Złakowski, *Polska-Mołdowa: rost towaroobrota i inwiestitsyi*, 13 grudnia 2005, LOGOS-PRESS, za: *Salut.md*, <http://www.salut.md/>, dane z 15 marca 2008.

⁴¹ UNIDO, *Mołdowa. Przewodnik...*

⁴² *Polska aktywnie pomaga światu*, wywiad z dyrektorem DWR MSZ J. Pomianowskim, Polskie Radio, <http://www.polskieradio.pl/>, dane z 19 marca 2008. Rada Ministrów RP, *Rządowy programi współpracy z Polonią i Polakami za granicą (2007)*, s. 8.

⁴³ O. Kurylewa, *Polsza priwleczet...*

⁴⁴ Departament Analiz i Prognoz Ministerstwa Gospodarki RP, *Współpraca gospodarcza Polski z krajami WNP, w tym szczególnie z Rosją, Ukrainą i Białorusią*, Warszawa 2007, s. 16, <http://www.mgip.gov.pl/>, dane z 18 marca 2008; tamże, *Syntetyczna informacja o eksporcie i imporcie Polski za 2007 rok w mln EUR. Dane wstępne*, Warszawa 2008, s. 15, <http://www.mgip.gov.pl/>, dane z 18 marca 2008.

⁴⁵ B. Ryszkarińska, *Polsza-Mołdowa...*

ciskiem na pomoc w procesie integracji europejskiej oraz transformacji politycznej i społeczno-gospodarczej. Jest to państwo małe, wymagające mniejszych nakładów, poza tym na korzyść Warszawy działa brak historycznych zadrażeń oraz bardzo pozytywny stosunek elit i społeczeństwa moldawskiego do Polski. Uzyskanie wiodącej pozycji może być jednak trudne, ponieważ funkcja promotora europejskich aspiracji Mołdowy jest już wykonywana przez państwa o mniejszym potencjale – Węgry, a także Litwę⁴⁶. Przeszkodę w intensyfikacji przez Polskę polityki wobec Mołdowy stanowi zapewne polityczne „niedopasowanie” władz obu państw – bowiem, z jednej strony, wywodzą się z obozu solidarnościowego, walczącego niegdyś z reżimem komunistycznym, z drugiej zaś, z Partii Komunistów Republiki Mołdowy, głoszącej przywiązanie do idei marksizmu-leninizmu (rządzącej od 2001 roku).

⁴⁶ Na przykład Węgry pełnił funkcję szefa EU BAM i Specjalnego Przedstawiciela UE w Mołdowie, dodatkowo Wspólne Centrum Wizowe UE – pierwsze tego typu – funkcjonuje w Ambasadzie Węgierskiej w Kiszyniowie. Zob. np. MOLDPRES, *Wiengrija budiet adwokatom Mołdowy w procesie jewrointiegracyi*, 16 października 2007, <http://www.moldpres.md/>, dane z 16 marca 2008. W przypadku Litwy na uwagę zasługuje otwarcie w Kiszyniowie oddziału litewskiego Ośrodka Badawczego ds. Integracji Europejskiej, finansowanego przez rząd Litwy. Nowosti-Mołdowa, *Priestawitieli graždanskogo obszczestwa Mołdowy smogut izuczit' litawskij opyt jewrointiegracyi*, 28 listopada 2007, <http://www.newsmoldova.ru/>, dane z 19 marca 2008; Riepublika Mołdowa. Oficjalna stranicca, *W Kiszyniowie otkrylos' priestawitielstwo litawskogo Centra issledowanij w oblasti jewropiejskoj intiegracyi*, 25 grudnia 2007, <http://www.moldova.md/>, dane z 19 marca 2008.

WALENTY BALUK

Polityka Polski wobec państw Kaukazu Południowego

1. Założenia konceptualne

Kaukaz Południowy nie znajduje się w strefie bezpośredniej aktywności regionalnej Polski. Region ten jest objęty polityką wschodnią Polski. Na przelomie lat 1993/1994 eksperci MSZ opracowali ramową koncepcję polityki wschodniej Polski. Program wyznaczał trzy główne zadania: 1) rozwój partnerskich stosunków bilateralnych z państwami b. ZSRR, a w szczególności z Rosją, Ukrainą, Białorusią, państwami bałtyckimi, Kazachstanem i Mołdawią; 2) pogłębienie poziomu stabilizacji, bezpieczeństwa i wzajemnego zaufania w regionie Europy Środkowo-Wschodniej poprzez zainicjowanie wielostronnych konsultacji i spotkań polityków i ekspertów; 3) rozwój współpracy gospodarczej i handlowej¹. Jak widać, wśród priorytetów polityki wschodniej nie znajdujemy państw kaukaskich. Jednak Polska jest zainteresowana utrzymaniem dobrych stosunków z tymi państwami, przede wszystkim z Gruzją i Azerbejdżanem, co należy tłumaczyć troską o bezpieczeństwo energetyczne i polityką dywersyfikacji dostaw surowców energetycznych. Polska przewyższa potencjałem ludnościowym, gospodarczym i militarnym wyżej wymienione państwa razem wzięte.

Polskie ugrupowania polityczne nie poświęcają dużo uwagi państwom Kaukazu Południowego. Społeczeństwo i elity polityczną w latach 90. XX wieku bardziej interesowała kwestia czeczeńska, aniżeli rozwój współpracy z państwami tego regionu – jak się później okazało – istotnego w projektach rozbudowy korytarzy transportowych i tranzytowych. W programach polskich partii politycznych w latach 2005-2007 w odniesieniu do polskiej polityki wschodniej czołowe miejsce zajmowały takie państwa, jak: Ukraina, Białoruś, Mołdawia i Rosja². Wydaje się, że w ramach kształtującego się wschodniego wymiaru UE i Europejskiej Polityki Sąsiedztwa, obejmującej państwa

¹ M. Janusz-Calka, *Polska polityka wschodnia*, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej”, 1995, s. 50.

² Zob. W. Baluk, *Stosunki międzynarodowe w programach ukraińskich i polskich ugrupowań politycznych w latach 2004-2006*, w: *Polska-Ukraina więcej niż sąsiedztwo*, red. M. S. Wolański, Ł. Leszczenko, Wrocław 2006, s. 61-77.